

Sygn. akt IV KK 693/19

## POSTANOWIENIE

Dnia 26 lutego 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Skoczowska (przewodniczący)

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

SSN Paweł Wiliński (sprawozdawca)

Protokolant Małgorzata Sobieszczańska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej,  
w sprawie **Z. P.**

wnoskodawcy o zadośćuczynienie

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 26 lutego 2021 r.,

kasacji, wniesionej przez pełnomocnika wnoskodawcy

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 21 lutego 2019 r., sygn. akt II AKa (...),

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w T.

z dnia 28 marca 2018 r., sygn. akt II Ko (...),

**oddala kasację jako oczywiście bezzasadną oraz zwalnia  
wnioskodawcę Z.P. od ponoszenia kosztów sądowych  
postępowania kasacyjnego obciążając nimi Skarb Państwa.**

### UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 28 marca 2018 r., sygn. II Ko (...), Sąd Okręgowy w T. oddalił wniosek Z. P. o zasądzenie od Skarbu Państwa na jego rzecz kwoty 25.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wynikłą z wykonania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania stosowanego w sprawie Sądu Rejonowego w B. , sygn. akt II K (...).

Po rozpoznaniu apelacji pełnomocnika wnioskodawcy Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 12 lipca 2018 r., sygn. akt II AKa (...), uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w T. do ponownego rozpoznania.

W wyniku rozpoznania skargi prokuratora na powyższe orzeczenie Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 14 listopada 2018 r., sygn. akt IV KS 19/18, uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Wyrokiem z dnia 21 lutego 2019 r., sygn. akt AKa (...), Sąd Apelacyjny w (...) utrzymał w mocy wyrok Sądu Okręgowego w T. z 28 marca 2018 r., sygn. akt II Ko (...)

Kasację od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, podnosząc zarzut rażącego naruszenia prawa „w postaci obrazy prawa materialnego, mający istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia, a to art. 552 § 4 k.p.k., poprzez jego niewłaściwą wykładnię, tj. uznanie, iż zastosowane względem wnioskodawcy tymczasowe aresztowanie nie jest niewątpliwie niesłusznym tymczasowym aresztowaniem w rozumieniu ww. przepisu.”

Podnosząc powyższe, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości.

W odpowiedzi na kasację prokurator Prokuratury Regionalnej w [...]. wniósł o jej oddalenie jako bezzasadnej.

### **Sąd Najwyższy zważył, co następuje:**

Kasacja okazała się oczywiście bezzasadna, o czym przesądził zakres podniesionych w niej zarzutów. Jednocześnie jednak zachodzą w niniejszej sprawie przesłanki przemawiające w ocenie Sądu Najwyższego za sporządzeniem pisemnych motywów rozstrzygnięcia.

Skarżący podnosi, że orzekający w sprawie Sąd Apelacyjny w (...) dopuścił się rażącego naruszenia przepisów prawa materialnego, precyzując, że chodzi o naruszenie art. 552 § 4 k.p.k. poprzez jego niewłaściwą wykładnię. W sposób oczywisty doszło tu zatem nie tylko do błędu w sposobie sformułowania zarzutu, ale

przede wszystkim do podniesienia zarzutu naruszenia przepisów, które nie były podstawą wydania zaskarżonego orzeczenia. Nie budzi wątpliwości, że wskazany przepis art. 552 § 4 k.p.k. nie jest przepisem prawa materialnego, lecz przepisem procesowym. Zatem jego naruszenie nawet potencjalnie nie może prowadzić do obrazy prawa materialnego – jak wskazano w zarzucie kasacji – lecz do ewentualnej obrazy prawa procesowego. Wskazana wadliwość w zakresie identyfikacji zarzucanego uchybienia nie przesądza jednak samoistnie o bezzasadności kasacji, albowiem znaczenie ma przede wszystkim istota podniesionego uchybienia. W tym jednak zakresie stwierdzić należy, że skarżący wskazuje na uchybienie, którego w zaistniałym w sprawie układzie procesowym nie mógł się dopuścić Sąd odwoławczy. Sąd Apelacyjny w (...) nie mógł obrazić przepisu art. 552 § 4 k.p.k. albowiem przepisu tego - w zakresie dokonywanej kontroli odwoławczej - nie stosował, nie był on także podstawą wydanego przez ten Sąd rozstrzygnięcia. Sąd Apelacyjny w (...) utrzymał w mocy wyrok Sądu I instancji. Przepis art. 552 § 4 k.p.k. był natomiast podstawą wyroku Sądu Okręgowego w T., który to Sąd oddalił wniosek skarżącego o zasądzenie zadośćuczynienia za stosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania uznając, że nie doszło do realizacji przesłanek odpowiedzialności Skarbu Państwa z tytułu stosowania tymczasowego aresztowania wskazanych w art. 552 § 4 k.p.k. Tymczasem Sąd Apelacyjny, przeciwko orzeczeniu którego skierowana jest kasacja, rozpoznał wniesiony środek odwoławczy orzekając w granicach wniesionej apelacji i podniesionych w niej zarzutów, z uwzględnieniem obowiązków określających granice kontroli odwoławczej, a zatem dokonując kontroli zgodnie z wymogami określonymi m.in. w art. 433 § 2 k.p.k. oraz art. 457 § 3 k.p.k. Podstawą orzekania Sądu odwoławczego były zatem przepisy określające granice i zakres kontroli apelacyjnej, nie mógł nim być zaś wskazany w kasacji art. 552 § 4 k.p.k., a w konsekwencji Sąd Apelacyjny w (...) nie mógł go też w zaistniałym układzie procesowym obrazić. Przesądza to o oczywistej bezzasadności kasacji.

Niezależnie jednak od powyższego, nietrafne jest przedstawione w kasacji stanowisko skarżącego w zakresie wynikającej z art. 552 § 4 k.p.k. podstawy do uzyskania zadośćuczynienia za tymczasowe aresztowanie przez osobę, wobec której po rozpoznaniu stawianych jej w postępowaniu karnym zarzutów, w którym

była tymczasowo aresztowana, umorzono to postępowanie z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowano środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie. Wbrew stanowisku skarżącego, nie w każdym takim przypadku powstaje podstawa do uzyskania zadośćuczynienia z tytułu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania.

Rozpocząć należy od wskazania, że podstawa dochodzenia zadośćuczynienia z art. 552 § 4 k.p.k. za niesłuszne tymczasowe aresztowanie nie jest wprost związana z przesłankami zadośćuczynienia, o których mowa w art. 552 § 1 i 2 k.p.k., lecz ma charakter samoistny. Nie jest więc w tym zakresie wymagane wznowienie postępowania ani uwzględnienie kasacji - w wyniku których doszło do uniewinnienia, skazania na karę łagodniejszą, lecz stwierdzenie, że stosowanie tymczasowego aresztowania było niewątpliwie niesłuszne. Przesłankę tę określa samoistnie i w sposób korzystniejszy dla skarżącego (bo niezależny od wcześniejszego skorzystania z nadzwyczajnych środków odwoławczych) art. 552 § 4 k.p.k.

Powszechnie przyjmuje się, że tymczasowy areszt jest niewątpliwie niesłuszny w trzech grupach sytuacji. Po pierwsze wtedy, gdy został zastosowany z obrazą przepisów rozdziału 28 k.p.k. (zob. uchwała SN z 15 września 1999 r., I KZP 27/99), po drugie jeśli stosowanie tego środka było niezasadne oraz po trzecie, gdy pomimo przypisania osobie sprawstwa i winy nie została wobec niej orzeczona kara bezwzględnego pozbawienia wolności (zob. wyrok SN z 8 maja 2018 r., II KK 452/17 oraz D. Świecki, *komentarz do art. 552 k.p.k.*, w: D. Świecki (red.) *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020, s.827-829). Istotna z punktu widzenia niniejszej sprawy jest druga grupa sytuacji. Niezasadność stosowania tymczasowego aresztowania oceniana być musi z perspektywy zapadłego w sprawie rozstrzygnięcia. Tymczasowe aresztowanie okazuje się niezasadne, gdy ustalone zostanie, że oskarżony nie ponosi odpowiedzialności za zarzucony mu czyn i odpowiedzialności tej nie powinien być ponieść. Przyjmuje się w orzecnictwie, że dowodem tego jest zarówno wyrok uniewinniający jak też umorzenie postępowania karnego (zob. T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2008, s.1169-1170). U podstawy takiego stanowiska znajduje się trafne stwierdzenie, że w takiej sytuacji niesłuszność tymczasowego aresztowania wynika

z faktu, że końcowe rozstrzygnięcie przesądza o braku potrzeby pozbawienia wolności oskarżonego (zob. J. Matras, *komentarz do art. 552 k.p.k.*, w: K. Dudka (red.) *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 1306). Konsekwencji takiej uprzedniej błędnej oceny nie może ponosić tymczasowo aresztowany. W zakresie, w jakim więc uniewinnienie i umorzenie nie stworzyło możliwości zaliczenia okresu stosowania tymczasowego aresztowania na poczet kary orzeczonej w innej sprawie bądź umożliwiło to tylko w części, powstaje podstawa dochodzenia roszczeń na podstawie art. 552 § 4 k.p.k.

Istotnym jest jednak podkreślić, że o ile w przypadku wyroku uniewinniającego chodzi o każdy taki wyrok, a przyczyna uniewinnienia nie ma znaczenia (zob. wyrok SN z 13 czerwca 2002 r., V KKN 125/2000), o tyle w przypadku umorzenia postępowania istnieje w tym zakresie wyjątek. Jest nim umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowanie środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie, które samo w sobie nie przesądza o braku potrzeby pozbawienia wolności oskarżonego. W tym przypadku bowiem, odmiennie od pozostałych przyczyn umorzenia postępowania karnego, obowiązujące przepisy przesądzają o tym, że stosowane uprzednio tymczasowe aresztowanie nie staje się „niezasadne” w rozumieniu art. 552 § 4 k.p.k. Związane jest to z treścią norm prawnych zawartych w przepisach art. 264 § 3 k.p.k. oraz art. 264 § 2a k.p.k., z których wynika możliwość stosowania tymczasowego aresztowania wobec osoby w stosunku do której umorzono postępowanie z powodu niepoczytalności sprawcy i orzeczono wobec niego środek w postaci umieszczenia w zakładzie zamkniętym. Przewidują one dopuszczalność utrzymania stosowanego wcześniej tymczasowego aresztowania albo jego zastosowania wobec niepoczytalnego sprawcy do czasu rozpoczęcia wykonywania środka i to mimo, że sprawa została rozstrzygnięta, a postępowanie umorzono z powodu niepoczytalności sprawcy. Powyższe z kolei przesądza o tym, że samo tymczasowe aresztowanie, o ile było stosowane do chwili umorzenia postępowania karnego z powodu niepoczytalności sprawcy czynu zabronionego, nie staje się tylko z tego powodu (tj. umorzenia wobec niepoczytalności) niezasadne. Skoro bowiem tymczasowe aresztowanie po zakończeniu postępowania karnego pozostaje legalne i „zasadne” lub może być „zasadnie” stosowane (zob.

postanowienie SN z 5 lipca 2012 r., V KK 354/11), to tym bardziej „zasadności” tej nie traci w odniesieniu do ewentualnego aresztu stosowanego przez wydaniem orzeczenia o umorzeniu i zastosowaniu środka zabezpieczającego. Zatem niewątpliwie dla przyjęcia, że tymczasowe aresztowanie było „niezasadne” kluczowe znaczenie ma wydanie rozstrzygnięcia przesądzającego o braku potrzeby pozbawienia oskarżonego wolności. Takiego charakteru nie ma umorzenie postępowania wobec niepoczytalnego sprawcy oraz zastosowanie środka w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie. Nie wyklucza to rzecz jasna możliwości dochodzenia i stwierdzenia podstaw do zadośćuczynienia i odszkodowania za tymczasowe aresztowanie przez osobę, wobec której umorzono postępowanie i zastosowano środek w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie leczniczym, jeżeli tymczasowe aresztowanie zastosowane zostało z obrazą przepisów rozdziału 28 k.p.k., w tym także już po umorzeniu postępowania - w razie naruszenia warunków wskazanych w art. 264 § 3 k.p.k.

Analiza stanu faktycznego sprawy oraz wydanych wobec skarżącego orzeczeń dotyczących stosowania w toku postępowania karnego środków, w szczególności tymczasowego aresztowania, jego podstaw oraz powodów przedłużania stosowania środka, w tym wskazywane także w orzeczeniach wydanych w niniejszej sprawie zachowanie skarżącego w toku postępowania karnego, a wreszcie czynione na podstawie opinii biegłych ustalenia dotyczące stanu zdrowia skarżącego nie pozwalają na stwierdzenie, by tymczasowe aresztowanie stosowane było z naruszeniem przepisów rozdz. 28 k.p.k., a zatem by z tego powodu było niesłuszne (zob. też postanowienie SN z 12 kwietnia 2010 r., V KK 308/09). W konsekwencji **nie należy się wnioskodawcy zadośćuczynienie za tymczasowe aresztowanie stosowane w toku postępowania karnego w razie umorzenia postępowania wobec sprawcy niepoczytalnego i orzeczenia środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie zamkniętym, jeżeli zarówno w chwili zastosowania tymczasowego aresztowania jak też przez cały okres stosowania środka zachodziły podstawy do jego stosowania, a także przestrzegano pozostałych obowiązujących w tym zakresie, określonych w rozdziale 28 k.p.k., reguł.**

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak sentencji.

